

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528) www.economy.nayka.com.ua | № 6, 2019 | 27.06.2019 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.6.10](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.6.10)

УДК 330.34:658+655

*Ю. М. Сафонов,
заступник директора Державної наукової установи
«Інститут модернізації змісту освіти»,
д. е. н., професор кафедри національної економіки та публічного управління,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: 0000-0001-5623-1965
О. В. Михайловська,
к. е. н., доцент кафедри публічного управління та менеджменту організації,
Чернігівський національний технологічний університет
ORCID: 0000-0002-7682-2292*

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ДІЯЛЬНОСТІ ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

*Yu. M. Safonov
Deputy Director of the Institute for the Modernization of the Content of Education
Doctor of Economic Sciences, Professor of Macroeconomics and public administration Department
Kyiv National University named after Vadym Hetman
Yu. M. Mykhailovska
PhD in Economics, Associate Professor of Public and corporate management Department
Chernihiv National University of Technology*

AN ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF THE PUBLISHING AND PRINTING INDUSTRY IN UKRAINE

У статті висвітлюються питання розвитку національної видавничо-поліграфічної галузі. Охарактеризовано зміни, які стосуються обсягів виробництва поліграфічної продукції. Досліджено основні фактори, що стримують поліграфічне виробництво. Наведено показники завантаженості виробничих потужностей підприємств за видом економічної діяльності «Поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації». Побудовано профіль видавничо-поліграфічної галузі Чернігівської області, який доводить, що галузь загалом має середню привабливість, але при формуванні ефективного ресурсного забезпечення (за умов державної підтримки) спроможна до подальшого нарощування стратегічного потенціалу.

The transformational changes that are taking place in Ukraine are encouraging national industrial enterprises to seek alternative ways of solving problem issues regarding their strategic development. Publishing and printing companies of our state are no exception. The formation of an effective strategy for the development of the publishing and printing industry (PPI) is a prerequisite for taking into account the most important influence of factors on the industry's activities. The article is devoted to the analysis of the current state of the publishing and printing industry in

Ukraine and assessment of its attractiveness in Chernihiv region according to certain criteria-indicators.

The changes concerning the volumes of production of printing products are described, the indexes of load capacity of enterprises' capacities are mentioned, the main factors inhibiting printing production are investigated in the article. Based on the analysis, it was found out that the most influential factor that inhibits production is "insufficient demand" and "financial constraints". The factors of "labor shortage" and "resource and materials" increase their value. At the same time, the assessment of the competitive position of enterprises in foreign markets within the European Union shows a lack of positive shifts in export activity. It is recognized that objects of monitoring should also be: a) execution of state-commissioned programs; b) the efficiency of associations, organizations and enterprises engaged in publishing and printing activities; c) PPI staff; d) publishing and printing activities of enterprises and organizations of PPI; e) resource support for PPI of the state and individual regions, etc.

The profile of the publishing and printing industry in Chernihiv region has been constructed, which proves that the industry is generally of average attractiveness, but when formulating effective resource support, which should be done under the conditions of state support, it is able to further increase its strategic potential.

Ключові слова: *стратегічне управління; стратегічний розвиток; стратегія; розвиток; видавничо-поліграфічна галузь.*

Key words: *strategic management; enterprise strategy; strategy; development; publishing and printing industry.*

Постановка проблеми. Трансформаційні перетворення в Україні спонукають національні виробничі системи до пошуку нетрадиційних шляхів розв'язання проблемних питань стратегічного управління. Видавничі та поліграфічні підприємства нашої держави не є виключенням. Для формування сучасної стратегії розвитку видавничо-поліграфічної галузі (ВПГ) необхідною умовою є врахування найважливіших факторів впливу на діяльність галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових колах та серед практиків продовжується дискусія з приводу обґрунтування найефективніших шляхів розбудови видавничо-поліграфічної сфери. Чисельні дослідження присвячені аналізу сучасного стану та виявленню чинників, які гальмують та ускладнює розвиток галузі. Також продовжується активний пошук шляхів виявлення потенційних резервів підвищення ефективності діяльності національних видавничих та поліграфічних підприємств. Серед найактуальніших робіт слід виділити праці Є. Палиги, Л. Швайки, Я. Котляревського, А. Штангрета, О. Афоніна. Однак, відзначимо, що більшість розробок стосуються лише окремих сфер видавничо-поліграфічної діяльності.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз сучасного стану діяльності ВПГ України та оцінка її привабливості в Чернігівській області за певними критеріями-показниками.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комплекс негативних чинників, які впливають на національний промисловий комплекс обумовлений недостатнім темпом економічних перетворень. Наявні позитивні чинники впливу не можуть забезпечити бажаних темпів розвитку в окремих галузях промисловості України.

Відзначимо, що з I кварталу 2015 року в статистичну практику запроваджено розрахунок індикаторів ділової впевненості в промисловості, будівництві, роздрібній торгівлі, сфері послуг, сфері фінансових послуг відповідно до Методики розрахунку індикаторів ділових очікувань згідно з вимогами розширеного Спеціального стандарту поширення даних Міжнародного валютного фонду. Джерелом інформації для розрахунку цих індикаторів є дані оновлених анкет обстежень ділової активності підприємств, приведених у відповідність до Гармонізованої програми ЄС, які запроваджено у статистичну діяльність у 2015 році. Отже, для дослідження сучасного стану діяльності підприємств видавничо-поліграфічної галузі України проведемо аналіз деяких показників (Рисунок 1-7) [1].

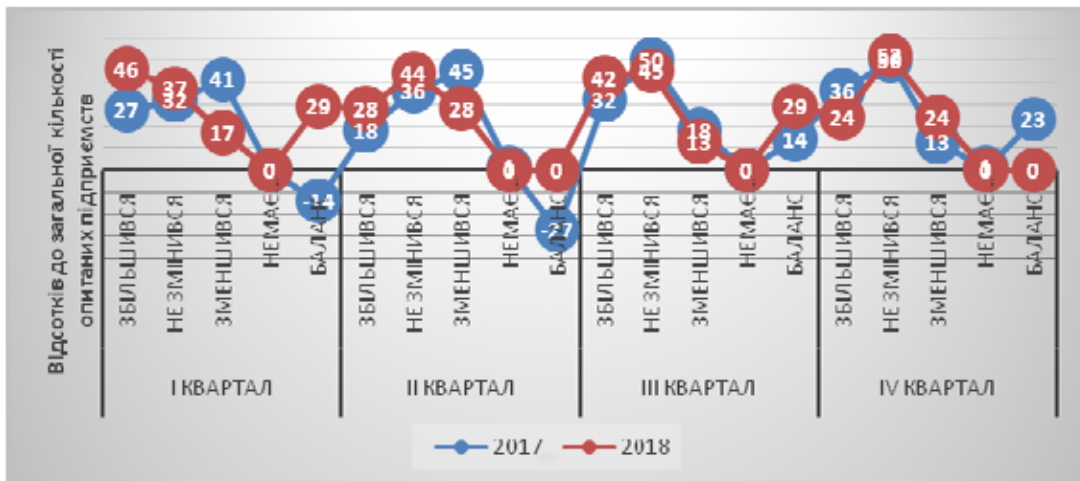

Рисунок 1. Оцінка змін обсягу виробництва продукції за видом економічної діяльності «Поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації»
 Джерело: побудовано авторами на основі даних <http://www.ukrstat.gov.ua/>

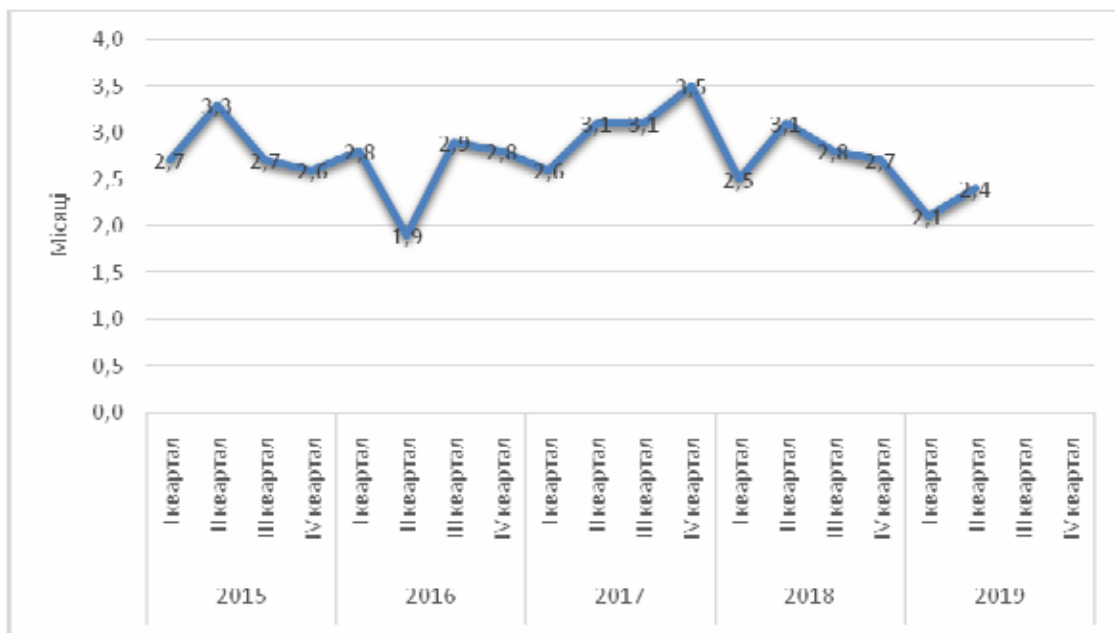

Рисунок 2. Забезпеченість замовленнями підприємств за видом економічної діяльності «Поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації»
 Джерело: побудовано авторами на основі даних <http://www.ukrstat.gov.ua/>

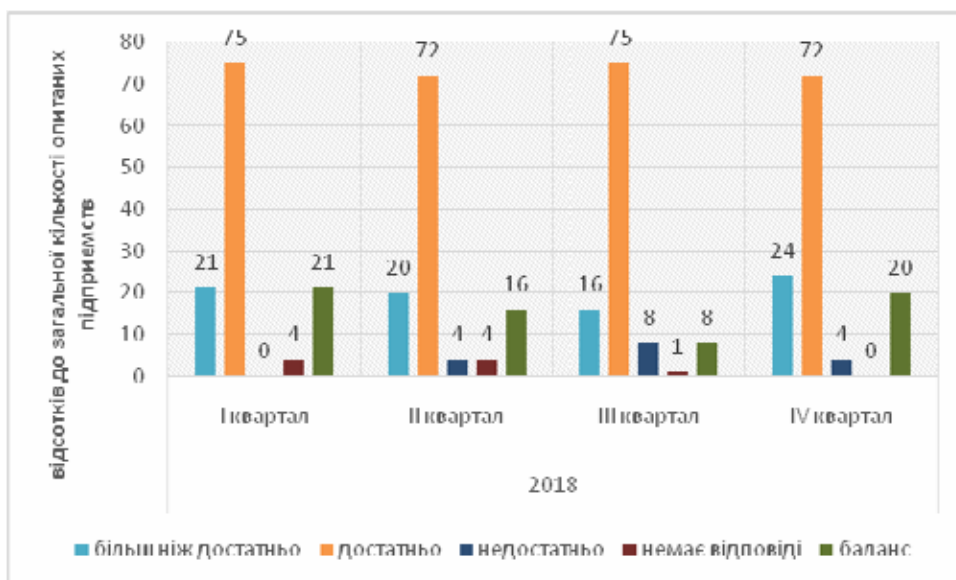

Рисунок 3. Оцінка виробничих потужностей підприємств, ураховуючи поточний обсяг замовлень та очікувані зміни попиту за видом економічної діяльності «Поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації»

Джерело: побудовано авторами на основі даних <http://www.ukrstat.gov.ua/>

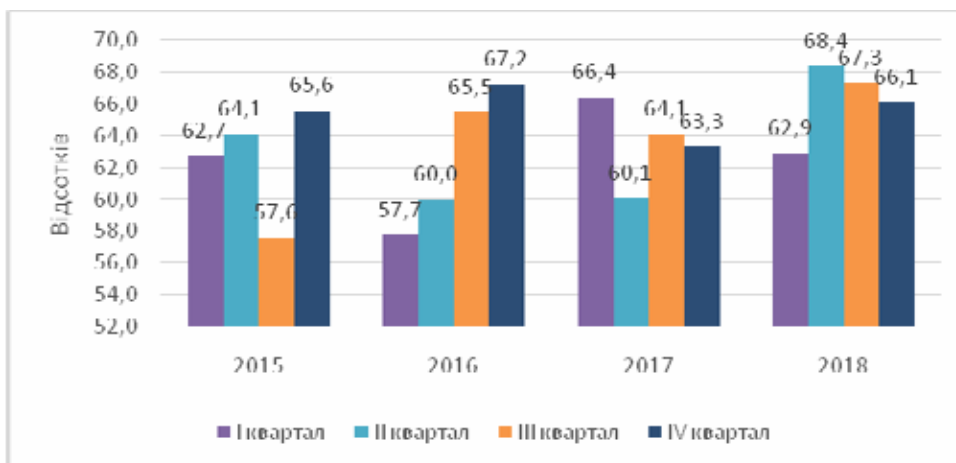
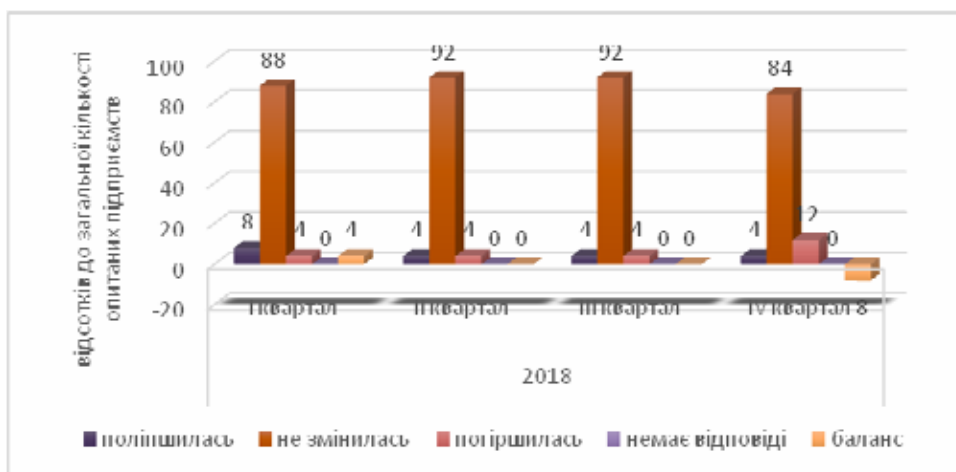

Рисунок 4. Завантаженість виробничих потужностей підприємств (на початок кварталу) за видом економічної діяльності «Поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації»

Джерело: побудовано авторами на основі даних <http://www.ukrstat.gov.ua/>

а)

б)

Рисунок 5. Оцінка конкурентної позиції підприємств на внутрішньому ринку за видом економічної діяльності «Поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації»: а) 2017 р.; б) 2018 р.

Джерело: побудовано авторами на основі даних <http://www.ukrstat.gov.ua/>

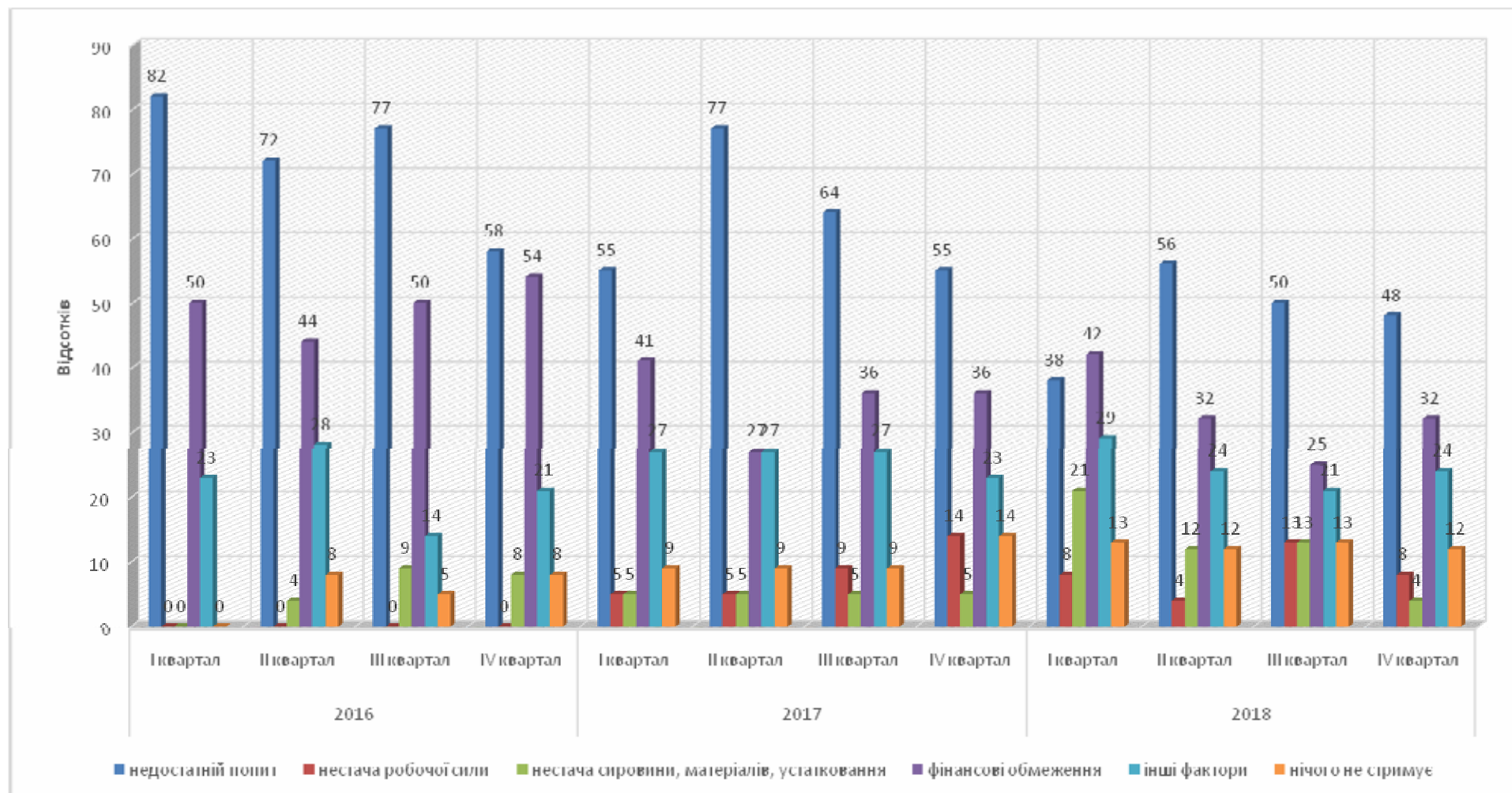

Рисунок 6. Оцінка впливу факторів, що стримують виробництво за видом економічної діяльності «Поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації»

Джерело: побудовано авторами на основі даних <http://www.ukrstat.gov.ua/>

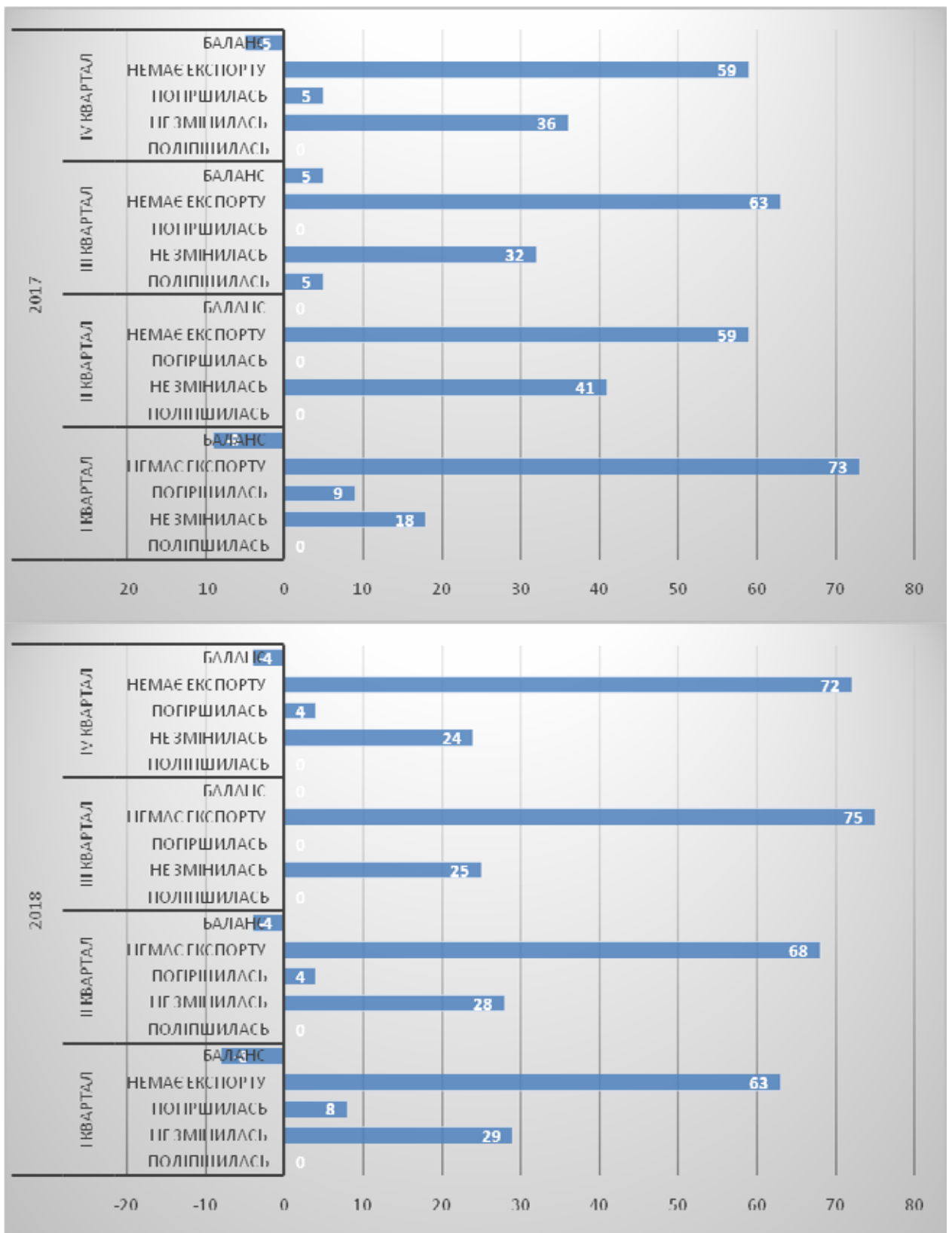

Рисунок 7. Оцінка конкурентної позиції підприємств на зовнішніх ринках у межах Європейського Союзу за видом економічної діяльності «Поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації»
Джерело: побудовано авторами на основі даних <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Після аналізу даних наведених на Рисунку 1-7 відносно очікувань підприємств видавничо-поліграфічної галузі щодо перспектив розвитку їх ділової активності, можна зазначити про таке: 1) зміна обсягу виробництва продукції у 2018 році не має від'ємного балансу у порівнянні з 2017 роком; 2) забезпеченість замовленнями підприємств на початку 2019 р. зменшилась у порівнянні з тими ж кварталами 2017 та 2018 років; 3) більшість респондентів відзначає про достатність виробничих потужностей підприємств, ураховуючи поточний обсяг замовлень та очікувані зміни попиту, а баланс за 2018 рік є

позитивним; 4) завантаженість виробничих потужностей у 2018 році зростає та складає від 62,9% до 68,4%; 5) найбільш впливовим фактором, що стримує виробництво респонденти вважають «недостатній попит», хоча його значення зменшується у порівнянні з 2016 роком (82%) та складає 38% у I кварталі 2018 р. Вплив фактору «фінансові обмеження» хоч і зменшується, але залишається на достатньо високому рівні. Фактор «нестача робочої сили» у 2016 році взагалі не відзначався, але у 2017 та 2018 роках підвищує своє значення. Фактор впливу «сировина і матеріали» на початку 2018 року має найбільше значення. Іншим факторам також відводиться увага. Водночас підвищується відсоток тих, хто вважає, що розвиток поліграфічної діяльності нічого не стримує (12%-13% опитаних у 2018 році на противагу 5%-8% опитаних у 2016 році); 6) конкурентна позиція підприємств на внутрішньому ринку у 2018 році в основному не змінилася у порівнянні з 2017 роком, але слід відзначити про покращення загального балансу; 7) оцінка конкурентної позиції підприємств на зовнішніх ринках у межах Європейського Союзу засвідчує відсутність позитивних зрушень відносно експортної діяльності.

Отже, дослідження даних показників Державною службою статистики України є позитивним зрушенням у напрямі сприяння науковим дослідженням щодо подальшого стратегічного розвитку галузі. Одночасно негативним моментом є відсутність даних відносно видавничої діяльності України.

Необхідно зазначити, що об'єктами моніторингу також мають бути: а) виконання програм державного замовлення; б) ефективність роботи об'єднань, організацій та підприємств, які залучені у видавничо-поліграфічну діяльність; в) кадри ВПП; г) видавничо-поліграфічна діяльність підприємств та організацій ВПП; р) ресурсне забезпечення ВПП держави й окремих регіонів та ін.

На ринку пакувальної, рекламної, бланкової та іншої комерційної продукції, оснащеному сучасною технікою, домінують приватні, колективні поліграфічні підприємства та фірми. Дані підприємства заглиблюються у нішу газетного, журнального та книжкового виробництва, оскільки мають вищий рівень якості поліграфічного виконання друкованої продукції.

Зупинимось на дослідженні впливу окремих факторів на діяльність видавничо-поліграфічних підприємств у Чернігівській області. Слід зазначити, що важливий вплив на функціонування ВПП має підтримка її з боку регіональних органів влади (звільнення від місцевих податків і зборів, замовлення продукції, залучення до регіональних програм розвитку, розробка обласних програм підтримки книговидавництва).

До факторів, що впливають на розвиток ВПП області слід віднести територіальне розміщення, а саме близькість до державного кордону України. Зазначене дає можливість видавничо-поліграфічним підприємствам збільшувати обсяги виробництва внаслідок експорту, обмінюватись досвідом з закордонними партнерами, а також бути привабливішими для іноземних інвесторів. Для більш глибокого аналізу зовнішнього оточення та конкурентного середовища ВПП Чернігівської області необхідною умовою є розробка моделі галузі. Однією з цілей аналізу галузі є оцінка її привабливості за певними критеріями-показниками (Таблиця 1).

У таблиці наочню представлено профіль галузі Чернігівської області та позначено напрямки, за якими вона приваблива. Отже, можна стверджувати, що галузь найменш приваблива за напрямом «Постачальники», також недосконалими є доступ до ресурсів і підтримка з боку держави. Найбільш привабливою ВПП є за напрямками «Споживачі й ринок» та «Технології», також позитивні моменти наявні за «Бар'єрами входження в галузь».

Таблиця 1.
Профіль ВПП Чернігівської області*

Показник	Стан	Оцінка привабливості				
		Дуже непривабл иво	Непривабл иво	Нейтральн о	Приваблив о	Дуже привабливо
Споживачі й ринок						
Розмір ринку	Великий				*	
Темп росту ринку та потенціал	Великий					*
Насиченість ринку	Незначна				*	
Циклічність попиту	Незначна			*		
Сезонність попиту	Незначна			*		
Чутливість цін	Велика	*				
Рентабельність продукції	Середня				*	
Диференціація продукту	Велика				*	
Фактори конкуренції						
Існування рівних конкурентів	Багато		*			
Інтенсивність конкуренції	Середня			*		
Ступінь спеціалізації конкурентів	Висока				*	

Труднощі входу в галузь	Середні			*		
Труднощі виходу з галузі	Середні		*			
Мінливість долі на ринку	Середня			*		
Рівень інтеграції	Високий				*	
Наявність товарів заміників	Багато		*			
Завантаженість потужностей	Середня			*		
Бар'єри входження в галузь						
Ефект масштабу	Середній			*		
Необхідні капіталовкладення	Великі		*			
Прихильність споживача	Висока				*	
Наявність каналів розповсюдження	Багато					*
Доступ до каналів розповсюдження	Середній			*		
Доступ до ресурсів	Середній		*			
Захист з боку держави	Слабкий	*				
Соціокультурний спротив	Слабкий					*
Бар'єри виходу з галузі						
Державні, соціальні обмеження	Малі					*
Спеціалізація активів	Висока			*		
Конвертуємість активів	Низька		*			
Залежність від стратегічних відносин	Середня			*		
Затрати на перехід в іншу галузь	Великі	*				
Постачальники						
Інтенсивність конкуренції	Низька	*				
Наявність матеріалів заміників	Мало	*				
Наявність місцевих постачальників	Мало		*			
Наявність місцевих виробників	Мало		*			
Доступ до іноземних постачальників	Слабкий			*		
Надійність постачальників	Середня			*		
Формування стратегічних союзів	Мало	*				
Наявність інформації про постачальників	Середня			*		
Технології						
Рівень технічних новинок	Високий					*
Складність виробництва продукції	Висока		*			
Патенти та інтелектуальна власність	Багато	*				
Наукоємність продукту	Низька					*

**Узагальнено авторами*

З наведеного можна констатувати, що ВПП Чернігівської області загалом із середньою привабливістю, але при формуванні ефективного ресурсного забезпечення (за умов державної підтримки) дана галузь спроможна до підвищення привабливості та подальшого нарощування стратегічного потенціалу.

Висновки. Загальновідомо, що одним з важливих факторів розвитку національної економіки є формування ефективних шляхів стратегічного розвитку в реальному секторі. Дане твердження, у свою чергу, потребує створення адекватної реальним економічним та виробничим процесам інформаційно-методичної бази, котра здатна забезпечити діагностику, аналіз та розв'язання проблем управління підприємствами. Також необхідно зазначити, що ринкова інфраструктура не здатна існувати без відповідного інформаційного забезпечення. Формування інформаційного супроводу процесів розвитку ВПП є одним із пріоритетних завдань.

У сучасних умовах господарювання неможливо приймати об'єктивні стратегічні управлінські рішення через наступні чинники: а) ринкова ситуація в країні вимагає врахування швидких змін; б) брак часу на підготовку оптимізаційних рішень; в) відсутність прогнозованості оперативних дій конкурентів; г) сучасні соціально-економічні процеси вимагають формування адекватного інформаційного простору, недосконалість якого є одним із найвагоміших чинників виникнення ризику. Можна відмітити, що на даний час механізм взаємодії у сфері стратегічного розвитку ВПП вже існує, але такий, що потребує змін, визначення інструментів і методів для його вдосконалення.

Список літератури.

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу до матеріалів: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

2. Михайловська О. В. Макроекономічне регулювання ресурсного забезпечення видавничо-поліграфічної галузі. Формування ринкових відносин в Україні, 2011. № 2. С. 138-144. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2011_2_34.

3. Михайловська О. В. Проблеми регулювання ресурсного забезпечення видавничо-поліграфічної галузі. Чернігівський науковий часопис Чернігівського державного інституту економіки і управління. Сер. 1: Економіка і управління, 2011. № 2. С. 68-75. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chnch_ekon_2011_2_11.

4. Михайловська О.В. Ресурсно-інформаційне забезпечення видавничо-поліграфічної галузі України: проблеми та перспективи : [монографія] О.В. Михайловська, Є.Ю. Сахно, Н.В. Ткаленко. – Кондор-Видавництво, 2016 – 166 с.

References.

1. State Statistics Service of Ukraine (2019), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 10 June 2019).

2. Mykhajlovs'ka, O. V. (2011), “Macroeconomic regulation of resource supply of the publishing and printing industry”, Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini, vol. 2, pp. 138-144, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2011_2_34 (Accessed 10 June 2019).

3. Mykhajlovs'ka, O. V. (2011), “Problems of regulation of resource support of publishing and printing industry] Chernihivs'kyj naukovyj chasopys Chernihivs'koho derzhavnoho instytutu ekonomiky i upravlinnia. Ser. 1: Ekonomika i upravlinnya, vol. 2, pp. 68-75, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chnch_ekon_2011_2_11 (Accessed 10 June 2019).

4. Mykhajlovs'ka, O.V. (2016), Resursno-informatsijne zabezpechennia vydavnycho-polihrafichnoi haluzi Ukrainy: problemy ta perspektyvy: monohrafiia [Resource and information support of Ukrainian publishing and printing industry: problems and perspectives], Kondor-Vydavnytstvo, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 18.06.2019 р.